

Konzervatoř Pardubice

Specifikace oprav a čištění– varhany v Malém sále

Historie a popis nástroje:

Dvoumanuálový elektropneumatický nástroj postavila kutnohorská firma **Organa** v roce **1975** pod opusovým číslem 1603. Nástroj byl původně postaven v sále tehdejšího Městského národního výboru v Pardubicích (dnešní Magistrát města Pardubice). Na konzervatoř byl nástroj přenesen firmou Organa po přestěhování školy do Domu hudby (po roce 1990).

Postupně byla upravena dispozice varhan. V první fázi byl rejstřík Kvintadena 4' na II. manuálu nahrazen jazykovým rejstříkem Hoboj 8' a následně byla dostavěna další jazyková řada pro extenzi rejstříku Trompeta 8'. Po roce 2010 byl vyměněn ventilátor za tichoběžný (maďarské firmy Könyves). Nástroj má v současné době tuto dispozici:

I. manuál (C – a3, 58)		II. manuál (C – a3, 58/70)		Pedál (C – f1, 30)	
Principál	8'	Copula	8'	Subbas	16'
Kryt	8'	Flétna krytá (ext.)	4'	Oktávbas	8'
Salicionál	8'	Flétna zobcová	2'	Flétna špičatá	8'
Oktáva	4'	Sesquialtera 2x		Chorálbas	4'
Roh lesní	4'	Akuta 3-4x	1'	Trompeta (ext.)	8'
Kvinta	2 2/3'	Hoboj	8'		
Superoktáva	2'				
Mixtura 4-5x	1 1/3'				
Trompeta	8'				

spojky: II/I 16', 8', 4', II/II 4', I/P, II/P

kombinace A, B, Pléno, Tutti, crescendo, žaluzie II, tremolo II, Vyp. RR, AAP

pistony: vyp. crescenda., vyp. oktavových spojek, vyp. kombinací, Pléno, Tutti

Při stavbě varhan v roce 1975 byla jako základ II. manuálu použita starší vzdušnice, která původně sloužila jako dálkový stroj v pardubickém krematoriu. Píšťalový materiál celého nástroje je složen z nesořodého materiálu a většinou ani neodpovídá názvosloví rejstříků. Například dřevěné řady pocházejí evidentně ze starších zrušených nástrojů. Copula 8' má velmi úzkou menzuru, vhodnou spíše pro kvintadenu, a tento rejstřík tak postrádá potřebný zvukový základ. Jelikož je tento rejstřík využit formou extenze i ve 4' poloze (Flétna krytá 4'), je celý II. manuál zvukově tzv. „na vodě“. Kryt 8' na I. manuálu je složen dokonce ze tří konstrukčně odlišných druhů píšťal. Základ tvoří úzký dřevěný kryt, střed je složen z kovového krytu se dvěma lábii a v diskantu jsou otevřené kovové píšťaly. Pedálová Flétna špičatá 8' je zase zhotovena ze zinkového oktavbasu, přiškrceného na přítoku vzduchu.

Většina principálových řad je zhotovena z podřadného zinkového materiálu, což má negativní vliv na celkový zvukový obraz nástroje. Oktáva 4' je sestavena částečně ze zinkových píšťal a od tónu dis1 je sice cínová, ale poskládaná ze starších píšťal neznámého původu, signovaných jako Principál houslový. Zvukově nepřesvědčivé jsou i další principálové řady – Kvinta 2 2/3' a Superoktáva 2', které jsou částečně zinkové, menzuračně nevyhovující, postrádající potřebné alikvotní harmonické tóny. Mixtura 4-5x (5. řada chybí) je zhotovena z cínu, ale její intonace má značné rezervy. Zvukově pochybné jsou i alikvotní řady na II. manuálu. Sesquialtera je složena z nesořodého materiálu a Akuta má nelogickou repetici (4. řada je částečně vysazena). Oba rejstříky se s ostatními řadami zvukově mnoho nepojí.

Zadávací podmínky – rámcová technická specifikace projektu:

Po konzultaci s pedagogy varhanního oddělení jsme se rozhodli pro variantu, při které by byl nástroj nejen vyčištěn a zprovozněn, ale kde by se vylepšila i zvuková a vizuální stránka nástroje. Jedná se o tyto práce:

1. přestavba rejstříku Copula 8‘

Menzurační rozšíření stávající řady o 6 půltónů přesazením píšťal směrem do diskantu a zkrácením jejich těla. Zhotovení nových dřevěných píšťal odpovídající menzury ve velké oktávě (C – F). U stávajících píšťal je zapotřebí provést tyto úpravy: Snížit lábia (firmou Organa provizorně řešeno nalepením starých kartonových jízdenek na vlak), odstranit intonační plíšky v nohách píšťal a nahradit je regulačními šrouby, zkrátit těla přesazených píšťal na potřebnou délku, upravit průlinky a přetěsnit zátky. Je třeba také upravit lavičky a píšťalnice tohoto rejstříku.

2. úprava rejstříku Sesquialtera 2x

Tento rejstřík byl již jednou upravován firmou Organa, kdy původní sestava $1\frac{1}{3}' + 4/5'$ (uvedená na sklopce) byla od malého „c“ přesazena na klasickou sestavu $2\frac{2}{3}' + 1\frac{3}{5}'$. Píšťalový materiál byl ale poskládán ze starších použitých píšťal a zejména ve střední poloze je rejstřík prakticky nepoužitelný. Pro zvukovou úpravu je zapotřebí nahradit nevhodné kryté píšťaly v rozsahu $c^{\circ} - f1$ (18 píšťal) novými otevřenými, mírně kónickými. Pro tyto píšťaly bude potřeba upravit lavičku a celý rejstřík je pak zapotřebí přeintonovat.

3. změna repetice u rejstříku Akuta 3-4x

Píšťalový materiál je celkem použitelný, ale je zapotřebí přestavět repetice rejstříku tak, aby logicky navazoval na zvukovou pyramidu celého manuálu a při zapnutí spojek i celého nástroje. V současné době jsou repetice nastaveny na tónech B, b, e1, e2, e3. Podobně jako u Copuly 8‘ bude zapotřebí upravit nejen lavičky, ale pravděpodobně i otvory na píšťalnici.

4. částečná obnova kovového píšťalového materiálu na I. manuálu

Jak již vyplývá z úvodního hodnocení nástroje, nejslabším článkem I. manuálu jsou principálové řady Oktáva 4‘, Kvinta $2\frac{2}{3}'$ a Superoktáva 2‘. Jednalo by se tedy o výměnu těchto píšťalových řad na nové, cínoolověné.

rejstřík	tónový rozsah
Oktáva 4‘	c – a3, 46 píšťal (velká oktáva by zůstala zinková)
Kvinta $2\frac{2}{3}'$	C – a3, 58 píšťal
Superoktáva 2‘	C – a3, 58 píšťal

Ostatní kovové řady lze do jisté míry vylepšit intonačními zásahy. Jedná se zejména o prospektové píšťaly Principál 8‘, Oktávbas 8‘ a část Chorálbasu 4‘ a Mixturu.

5. drobné úpravy na hracím stole

V rámci zprovoznění požadujeme zhotovení nové podlahky pod pedálnici, nejlépe z dubové spárovky, který by ladila s podlahou sálu. Stávající prkna jsou seschlá a nepůsobí esteticky. Vadné a nevkusné osvětlení pedálu je zapotřebí nahradit páskou s LED osvětlením. Je potřeba dodat také nové popisy pistonů.

6. obnova povrchové úpravy prospektu

Co se týká vizuální stránky prospektu varhan, požadujeme novou povrchovou úpravu, konkrétně přestříkání stříbrnou barvou (polomat nebo lesk). Konečná podoba povrchové úpravy bude zvolena na základě vzorku, dodaného varhanářem. V rámci této akce bude přemístěna rušivá lišta s elektroinstalací na vrchní hraně paravanu za prospektovými píšťalami.

Rekapitulace – rámcový rozpis prací:

- rozebrání celého nástroje, inventarizace píšťalového fondu, čištění celého nástroje
- odstranění drobných vad na elektropneumatické traktuře
- oprava píšťalového fondu (vyletování potrháných ladiček, oprava deformovaných těl píšťal...)
- zvuková úprava rejstříků Copula 8', Sesquialtera 2x a Akuta dle návrhu
- dodání nových cínoolověných píšťal dle návrhu a jejich zapasování
- obnova podlážky pod pedálnicí, osvětlení pedálu a dodání popisků pisonů
- obnova povrchové úpravy prospektových píšťal a přemístění lišty na paravanu za prospektem
- přeintonování Mixtury a prospektových píšťal, nastavení intonace u nových píšťalových řad
- vyrovnání intonace u ostatních píšťalových řad
- naladění na stávající výšku ladění (442 Hz/20°C)

Zpracoval Václav Uhlíř dne 13. 5. 2020